

УДК 378.937

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ільїна О.О.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті мова йдеться про готовність майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Розкрито зміст понять «готовність», «готовність до праці». Визначені основні компоненти готовності до педагогічної діяльності. З'ясовано, що готовність вчителя до виховання культури гендерних відносин має комплексний характер.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, структурні компоненти, майбутні учителі початкових класів.

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ВОСПИТАНИЮ КУЛЬТУРЫ ГЕНДЕРНЫХ ОТНОШЕНИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Ильина Е. А.

Коммунальное учреждение "Харьковская гуманитарно-педагогическая академия" Харьковского областного совета

В статье идет речь о готовности будущих учителей начальных классов к воспитанию культуры гендерных отношений у младших школьников. Раскрыто содержание понятий "готовность", "готовность к труду". Определены основные компоненты готовности к педагогической деятельности. Выяснено, что готовность учителя к воспитанию культуры гендерных отношений имеет комплексный характер.

Ключевые слова: готовность, профессиональная готовность, структурные компоненты, будущие учителя начальных классов.

**JUNIOR SCHOOLCHILDREN HAVE READINESS OF FUTURE
TEACHERS OF INITIAL CLASSES TO EDUCATION OF CULTURE OF
GENDER RELATIONS**

Ilina E. A.

*The Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy"
of Kharkiv Region Council*

In the article language speech йдеться about readiness of future teachers of initial classes to education of culture of gender relations for junior schoolchildren. Maintenance of concepts "readiness" is exposed, "readiness to labour". Readiness is determined as a presence of capabilities, quality of personality, knowledge about a profession and practical abilities and skills. A concept "readiness to labour" is examined as difficult personality formation, multicomponent system, totality of components of that gives personalities possibility to execute certain work. Certain basic components of readiness are to pedagogical activity. Foremost it motivational-having a special purpose component, semantically-operating, the system of professional knowledge, abilities and skills, pedagogical thinking, professional aspiration of attention, perception, memory, actions and operations necessary for successful realization of professionally-pedagogical activity, belong to that. It is found out, that readiness of teacher to education of culture of gender relations has complex character and determined by such criteria: motivational readiness; theoretical readiness; practical readiness; readiness is to work and collaboration.

Key words: readiness, professional readiness, structural components, future teachers of initial classes.

Постановка проблеми. Оновлення цілей і змісту системи сучасної вищої освіти України, залучення її до Болонського процесу сприятиме реорганізації процесу формування у студентів готовності до професійної педагогічної діяльності. Про необхідність формування готовності як психолого-педагогічної проблеми йдеться в таких нормативних документах: Закон України „Про вищу

освіту”, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2012 року, Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013р.) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість наукової розробки в Україні гендерної проблематики є ще одним кроком в розвитку педагогічної науки. Через це в умовах сьогодення розробка низки проблем теорії і практики професійної освіти майбутніх фахівців з урахуванням гендерного фактору є особливо актуальною, оскільки вона повинна сприяти ефективному формуванню в них цілої низки професійно важливих якостей особистості – гендерної свідомості, гендерної культури, гендерної чутливості, а також компетентності в сфері професійного розвитку.

Різні аспекти формування особистості педагога та питання вдосконалення підготовки фахівців у закладах вищої освіти висвітлено у дослідженнях О. Абдулліної, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Кузя, О. Мороза, Н. Половникової, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Г. Троцько, Н. Хміль, О. Щербакова та ін.

Формулювання мети статті. На сучасному етапі формування єдиного європейського простору найголовнішими ознаками професійної підготовки вчителя-європейця має бути сконцентрованість навколо ідей демократії та інноваційного навчання [8]. Підготовка сучасного педагога повинна відповідати вимогам, що ставляться до інноваційної діяльності, потрібне моделювання структури такої діяльності майбутнього педагога, яка формує готовність до сприйняття, розробки або використання новітніх освітніх програм, технологій та не впливає на його професійну позицію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед ЗВО, що готують майбутніх учителів початкових класів, нині постали завдання цілеспрямованого розвитку найвагоміших професійно важливих якостей педагога, залучення студентів до активних способів засвоєння соціального, наукового, культурного та педагогічного досвіду з метою використання в подальшій навчально-виховній діяльності з учнями [9, с. 108].

Застосування ідей гендерної освіти в системі фахової підготовки студентів, розробка необхідного методологічного та методичного базису як специфічної форми професійної підготовки особистісних, професійних якостей майбутнього учителя, вплив особистості учителя як засобу трансформації і моделювання соціокультурних відносин у середині групи учнівського колективу дає змогу зазначити факти впровадження нового наукового знання майбутніх учителів:

- сучасна навчально-професійна підготовка майбутнього учителя вимагає нового сприйняття положення та соціокультурної ролі чоловіків і жінок;

- наявність гендерної культури у майбутнього вчителя як суб'єкта формування світогляду майбутніх поколінь громадян дозволяє обрати модель формування гендерної ідентичності школярів [13, с. 9 – 41].

У зв'язку з цим перед викладачами вищої школи постає задача формування гендерно-освітнього вчителя при організації професійної підготовки. Зміни в національній системі освіти вимагають змін у сфері керування педагогічним процесом у вищій школі, що покликана виконати замовлення сучасного суспільства у вихованні нового соціальнокультурного типу особистості майбутнього учителя [6].

Відповідно до зазначеного вище, підготовка вчителя початкової школи до успішної професійної діяльності – важлива проблема, яку досліджують різні науки і насамперед педагогіка. Так, вирішальне значення в дослідженні проблем, пов'язаних із підготовкою вчителя до педагогічної діяльності, мають наукові дослідження О. Абдуліної, І. Богданової, М. Євтуха, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, В. Сластьоніна, О. Щербакова, М. Ярмаченка та ін. Специфіка професійної підготовки вчителя початкової школи відображена в наукових дослідженнях А. Алексюка, Н. Бібик, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Івлєвої, Л.С. Лисенкової, Н. Ничкало, Р. Пріми, О. Савченко, Л. Хомич та ін.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «готовність» до виконання діяльності вживається в різних значеннях. Готовність визначається як наявність здібностей (С. Рубінштейн, Б. Ананьєв); якість особистості (К. Платонов); знання про професію та практичні вміння і навички (Л. Романенко, В. Серіков) [12, с. 96 – 100].

Л. Хомич наголошує, що на сучасному етапі динамічного розвитку суспільства висувуються принципово нові вимоги до педагогічних працівників, а вищій школі потрібно відмовитися від набутих стереотипів у підготовці майбутніх спеціалістів і так організувати освітній процес, щоб студенти пройшли всі стадії професійного становлення, які б забезпечували формування в них цілісного досвіду самостійної діяльності [5 с. 29–30].

Професійна готовність учителя зумовлює стійку здатність діяти у педагогічній ситуації відповідно до моральних та професійних принципів, самостійно розв'язувати навчально-виховні задачі, творчо втілювати професійні знання та вміння.

Поняття «готовність до праці» В. Моляко розглядає як складне особистісне утворення, багатокomпонентну систему, сукупність компонентів якої надає особистості змогу виконувати конкретну роботу [7]. На думку К. Дурай-Новакової готовність зумовлює плідність дій, вибіркову активність людини, керує її спрямованістю на вирішення професійно-важливих завдань [2]. Дослідники М. Дяченко, Л. Кандибович характеризують готовність до діяльності як складну динамічну єдність різних сторін особистості у зіставленні з конкретними завданнями та умовами їх розв'язання [3].

А. Капська розуміє поняття «готовність» як позитивне ставлення, інтерес, стійкість мотиву педагогічної діяльності, спрямованість на діяльність; знання та уявлення про особливості діяльності, вимоги до особистості вчителя; володіння знаннями, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівнянь, узагальнень; самооцінку своєї діяльності, рівня підготовки до неї та адекватність розв'язання професійних завдань [4].

О. Пометун зазначає, що сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкових класів базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений з сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу школи першого ступеня, підготовлений до організації навчальної діяльності молодших школярів як педагогічної взаємодії, яка спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку повноцінного існування та діяльності в суспільстві [10].

Результати аналізу літератури дозволяють стверджувати, що вчені по-різному визначають і структуру професійної готовності фахівця: одні з них компонентами готовності називають ставлення особистості до діяльності (Н. Горбач, Н. Кичук, А. Линенко); інші виокремлюють такі складові, як мотиваційний, змістовий, процесуальний, організаторський (Н. Кузьміна, Л. Спірін, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.); мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий компоненти (В. Моляко, Є. Машбиць, О. Тихомиров).

Узагальнення досліджуваних матеріалів дає можливість визначити основні компоненти готовності до педагогічної діяльності. Передусім це мотиваційно-цільовий компонент, який виокремлюється практично всіма авторами (Н. Абашкіна, Т. Алексеєнко, К. Бакланов, О. Беспалько, З. Бондаренко, Р. Вайнола, Л. Завацька, І. Зверєва, Г. Лактіонова, О. Лісовець, М. Малькова, Л. Міщик, А. Капська, С. Пащенко та інші) та зарубіжних учених (В. Беспалько, В. Бочарова, М. Галагузова, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Мудрик, В. Нікітін, В. Сластьонін та інші) і передбачає професійні настанови, позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, стійкі наміри присвятити себе педагогічній діяльності тощо. Наступний компонент – змістово-операційний, до якого належать система професійних знань, умінь і навичок, педагогічне мислення, професійне спрямування уваги, сприймання, пам'яті, дії й операції, необхідні для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності.

Важливим є обґрунтування феномену формування готовності безпосередньо до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Так на

думку провідних українських учених (Т. Говорун, В. Кравець, І. Кльоцина, Л. Міщик, І. Мунтян та ін.) викликає необхідність вирішення таких актуальних завдань:

- вміщення гендерного аналізу концепції, змісту і методичного забезпечення процесу професійного навчання й виховання майбутніх фахівців;
- включення в навчальні тексти більшого обсягу інформації про гендерний внесок у розвиток суспільства, науки, освіти і культури;
- підвищення гендерної культури науково-педагогічних кадрів закладів вищої освіти [1, с. 158 – 159].

Окремі аспекти вирішення проблеми формування готовності до виховання культури гендерних відносин розкрито у працях, які торкаються питань гендерного виховання, професійної підготовки майбутніх учителів до здійснення гендерного виховання.

Зокрема, актуалізація проблеми гендерного виховання молодого покоління, необхідність зміни парадигми в дослідженні особливостей цього процесу, а також організація спеціальної підготовки до цього виду професійної діяльності майбутніх та чинних педагогічних кадрів знайшла відбиток у працях українських (С. Вихор, Т. Говорун, І. Зверева, Я. Кічук, В. Кравець, Г. Лактіонова, Л. Міщик, Л. Смоляр, О. Цукор та ін.) та російських (С. Айвазова, Н. Давидова, О. Здравомислова-Стоюніна, Т. Журженко, Т. Кліменкова, І. Кон, Г. Сілласте, Л. Штильова та ін.) учених. Натомість питання формування готовності до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів залишається досить слабо висвітленим у педагогічних джерелах.

У розробленні змісту і структурних компонентів готовності до виховання культури гендерних відносин учнів початкової школи ми виходили з урахування специфіки процесу навчання, побудованого на принципах педагогічної взаємодії і тих вимог, що їх висувають до особистості вчителя, здатного забезпечити в системі відносин з учнями співпрацю. Дослідження проблеми готовності

майбутніх учителів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів вимагає виявлення компонентів готовності до цієї діяльності.

Готовність вчителя до виховання культури гендерних відносин має комплексний характер та визначається такими критеріями:

- мотиваційна готовність – вивчення й усвідомлення вчителями свого власного потенціалу та його впливу на хід виховного процесу, передбачає сформованість мотивів і цілей, орієнтованих на досягнення успіху у професійній діяльності, саморозвиток, самореалізацію, наявність вольових якостей;

- теоретична готовність – наявність достатнього рівня знань в напрямку гендерного виховання школярів;

- практична готовність – наявність комунікативних, психологічних, організаторських умінь щодо здійснення різних форм гендерного виховання;

- готовність до творчості і співпраці – відкритість і сприйняття всього нового, здатність до експерименту, пошуків та інновацій; розробка колективних творчих заходів з метою гендерного виховання молодших школярів; вивчення та уточнення гендерного портрету класу та впливу особистості вихователя на характер взаємодії з вихованцями [11].

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів в освітньому процесі ЗВО – це двосторонній процес, що відображає діяльність викладача з актуалізації гендерного потенціалу культури і професійного становлення майбутнього фахівця і спрямований на реалізацію його особистісного потенціалу з урахуванням фактора статі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Зауважимо, що формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів повинна розглядатися як цілісна, багатостороння динамічна система, що існує відповідно до мети, завдань і принципів підготовки фахівців. При цьому ефективність системи підготовки вчителя такого фаху визначається сту-

пенем її відповідності вимогам суспільства, структурі і змісту освітньої підготовки сучасного вчителя, оптимальною відповідністю професіограмі вчителя тощо.

Список використаних джерел.

1. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві / мат. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11 – 13 грудня 2003 р.) / Лемківський К. М. (відп. ред.) – К.: ПЦ Фоліант, 2003. – 300 с.
2. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 365 с.
3. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности /М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ им. В.И. Ленина, 1976. – 174 с.
4. Капська А.Й. Педагогіка живого слова : навч.-метод. посібник /А.Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1997. – 304 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с.
6. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: Навч. посібник. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
7. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. –К. : Знання. – 1989. – 48с.
8. Наказ МОНУ “Про затвердження Концептуальних засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір” № 998 від 31.12.2004 р.
9. Окса М.М. Генеза вивчення загально педагогічних дисциплін у вузах України в ХХ столітті : монографія / Окса М.М. — Мелітополь : МДПУ, 2004. — 313 с.
10. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті /О.І. Пометун // Компетентні-

сний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики ; під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

- 11.Сагарда В., Прокопович Ю, Колесник Л. Актуальність гендерної освіти педагога // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія „Педагогіка. Соціальна робота”. – Вип.8. – Ужгород, 2005. –175 с.
- 12.Семенець Л.М. Змістовий аналіз професійної готовності майбутніх учителів математики // Семенець Л.М. – К.: Освіта України, 2009, 154 с.
- 13.Смоляр Л.О. Прогрес та перспективи жіночих і гендерних досліджень в Україні // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. К., 2003. Вип. 36. – с. 9-41